Filozofický diskurz a politický realizmus:

Globálny Západ

Dedičstvo 20. storočia

Esej napísal Dr. Stefan Högl

Výzva filozofa

Neoverený preklad generovaný softvérom

Prvé vydanie štvrtej časti storočia

OBSAH

Filozofia, história, politika: Politický realizmus a globálny Západ 5

Globálny Západ: Filozofia a vízia univerzálnej suverenity 7

Axiómy Západu 18

Epilóg: Tri zásady pre nadchádzajúce štvrťstoročie 19

Čokoľvek o mne povie história, keď už tu nebudem, dúfam, že zaznamená, že som apeloval na vaše najväčšie nádeje, nie na vaše najhoršie obavy, na vašu dôveru, nie na vaše pochybnosti. Mojím snom je, aby ste kráčali po ceste, ktorá je pred vami, s lampou slobody, ktorá vám osvetľuje kroky, a s rukou príležitosti, ktorá vás na ceste podporuje.

Ronald Reagan (1911–2004)[1]

Amicis libertatis dedicatum

[1] *Z prejavu na Národnom zjazde Republikánskej strany 17. augusta 1992. Ronald Reagan bol 40. prezidentom Spojených štátov a inicioval ďalekosiahly proces uvoľňovania napätia s vtedajším vodcom Sovietskeho zväzu Michailom Gorbačovom.*

Cynici považujú hodnoty za rovnocenné a nástrojové. Štátnici zakladajú praktické rozhodnutia na morálnych presvedčeniach. … Pre mňa je rozumná definícia reálnej politiky tvrdenie, že existujú objektívne okolnosti, bez ktorých nie je možné viesť zahraničnú politiku. Snažiť sa riešiť osud národov bez zohľadnenia okolností, s ktorými sa musia vyrovnávať, je únikom od reality.[1]

Henry A. Kissinger (1923–2023)

Filozofia – história – politika: politický realizmus a globálny Západ

Málokedy na konci historickej epochy boli filozofia, politika a svetové dejiny tak dramaticky prepletené ako v 20. storočí, ktorého následky prežívame dodnes. Dokonca ani štvrťstoročie po jej kalendárnom konci si jej dedičstvo takmer nikto nevšíma, a preto početné politické konflikty nevykazujú žiadne známky utíchania. Je to obzvlášť zrejmé na svetovej politickej scéne, kde vznikli početné napätia a fronty. Zložitosť situácie dnes mnohých súčasníkov zanecháva v bezradnosti a bývalá nádej na lepšiu budúcnosť už dávno ustúpila pocitu rezignácie.

Najmä v medzinárodných vzťahoch potrebujeme politikov, ktorých nehnú nečestné ambície, ale ktorí vykonávajú svoju funkciu s osobnou zodpovednosťou a potrebnou predvídavosťou, inými slovami, ktorí chápu *realpolitiku*. Ak to, ako povedal Henry Kissinger, považovaný za politika *realpolitiky* par excellence, v citáte vyššie znamená zohľadňovať objektívne podmienky, potom potrebujeme kormidelníka, ktorý sa riadi danými okolnosťami, t. j. realitou.

Kto chce totiž riadiť loď nebezpečnými vodami, musí mať vždy na očiach ostatné lode, svoj vlastný potenciál aj schopnosti potenciálnych nepriateľov. Kormidelník bude venovať pozornosť všetkému, čo by mohlo byť dôležité. Pre neho sú dôležité fakty, skutočné okolnosti: realistický pohľad.
Jeho idealistická myseľ sa však odváži hľadieť za horizont oceánu – v jeho hrudi bijú dve duše[2] . Aj na búrlivom mori hľadá ostrovy nádeje a dôvery. V mesačnom svite si kapitán pospevuje piesne o mieri a priateľstve, hymny o celosvetovom bratstve, ktoré sa dotýkajú jeho srdca. Ale búrky na rozbúrenom mori prehlušujú

[1] Z rozhovoru pre časopis DER SPIEGEL (28/2009) z 5. júla 2009.
[2] Kissinger: *„Bez prvku idealizmu neexistuje realizmus.“*

jemné melódie. Ideály sú ako pohľad na hviezdnatú nočnú oblohu: kto vie, či v nich niekedy každý nájde to isté posolstvo?

V protiklade medzi faktami a víziami sa medzi frontami vynorila tretia dimenzia, ktorú musia skúsení kormidelníci mať na pamäti: podmienky v hlbinách vôd – víry a prúdy, ktoré nie sú ľahko viditeľné, ale sú nepopierateľne prítomné. Sú to prejavy vody, jej elementárnych vlastností, teraz vo veľkom meradle. Na riekach, jazerách a moriach je jej správanie súčasťou reality a tým ovplyvňuje navigáciu.

Pozerať sa do hĺbky v skutočnosti znamená pozerať sa na ľudskú povahu, na ľudskú podmienku – *conditio humana*. Ako by sa vôbec dalo snažiť sa pochopiť podstatu politiky a pritom ignorovať ľudské bytosti ako jej základ? Existenciálne otázky sa samozrejme spočiatku týkajú filozoficko-teologickej sféry, často s individuálnym významom. V konečnom dôsledku je však ľudská povaha vtkaná do širšieho svetonázoru s ďalekosiahlym významom. Čo však v prípade, ak sa z tejto hĺbky reality dajú rozoznať prúdy, ktoré tvoria pevnú konštantu – a sú teda skutočné?
Idealistická teória bude hľadať filozofický diskurz jednoducho preto, aby nestratila pevnú pôdu pod nohami, keďže by mala mať vždy na zreteli optimálny stav. Politický realizmus sa však bude musieť ešte viac zamerať na ľudskú situáciu: menej na analytické rozoberanie základných existenciálnych otázok a viac na schopnosť vypočítať praktické dôsledky. Až keď sa zohľadnia všetky rozmery reality, možno hovoriť o *skutočnej realpolitike*.

Táto práca je venovaná práve tomuto komplexnému pohľadu. *Globálny Západ* je osobitným spôsobom prepojený s históriou 20. storočia, hoci jeho korene siahajú hlboko do minulosti. Jeho základy sú úzko spojené s ľudskou situáciou a jeho politické, najmä geopolitické dôsledky ukazujú cestu k ére, ktorú zatiaľ nie je možné predpovedať. Koncepčná a obsahová analýza dospela k základným axiómam Západu a uvádza zásady, ktoré musí *skutočná* realpolitika v budúcnosti zohľadňovať.

Globálny Západ
Filozofia a vízia univerzálnej suverenity

Konfrontácia a rétorika

Do politickej sféry vstúpil nový pojem: *globálny Západ*. Predchádzajú mu dva pojmy, ktoré sa stali populárnymi až v poslednom desaťročí 20. storočia: *globalizácia*, ktorá sa objavila ako popis rastúcej globálnej prepojenosti a vzájomnej závislosti, a *globálny Juh*, priateľskejší termín pre rozvojové krajiny.[3]
Hovoriť o *globálnom Západe* sa začalo až postupne po prelome tisícročia a dnes sa tento pojem už udomácnil v politickom, a najmä geopolitickom jazyku. Zvyčajne sa ním označujú všetky tie štáty, ktoré boli kedysi klasifikované ako súčasť *západného sveta* alebo *Západu*, v čase, keď konflikt medzi Východom a Západom dominoval druhej polovici 20. storočia. Na západnej strane stáli liberálne demokracie, industrializované krajiny s ústavnými vládami na čele so Spojenými štátmi, ktorým na východe oponovali spojenci Sovietskeho zväzu. Keď sa skončilo rozdelenie Európy, čoskoro sa začalo hovoriť o globalizácii, a to nielen v súvislosti s globálnym obchodom. Zdalo sa, že svet sa stal globálnou dedinou, v ktorej sa problémy planéty dajú teraz lepšie riešiť. V rámci organizácií, ako je OSN, bolo konečným cieľom zaviesť „globálnu domácu politiku“[4] . Tak sa 90. roky stali desaťročím relatívneho uvoľnenia napätia.
Teraz, o desaťročia neskôr, keď ľudia hovoria o „globálnom Západe“, ide zvyčajne o rétorický útok zo strany autoritárskych[5] a totalitných štátov. Snažia sa vykresliť obraz mocnej, globálne aktívnej aliancie, ktorá predstavuje hrozbu pre všetky ostatné štáty. Proti nim stoja krajiny globálneho Juhu, nejasne definovaná skupina krajín, ktoré majú rôzne ambície, ale v žiadnom prípade nie sú považované za súčasť globálneho Západu, skôr za jeho obete. V prípade pochybností sa autoritárske štáty zaraďujú medzi krajiny globálneho Juhu alebo aspoň deklarujú svoju solidaritu s ním.
Táto údajná globálna opozícia pripomína konflikt medzi Severom a Juhom, ktorý sa v 20. storočí používal na opis vzťahu medzi industrializovanými a rozvojovými krajinami. Okrem opisu nerovnosti sa pozornosť vždy zameriavala na zodpovednosť za tieto pomery, ktorá sa často pripisovala industrializovaným krajinám.

[3] Hoci oba pojmy siahajú až do 50. a 60. rokov 20. storočia, až do 80. rokov sa používali len príležitostne. To isté platí aj pre pojem „globálny sever“.
[4] Hoci tento pojem prvýkrát použil v roku 1963 fyzik a filozof Carl Friedrich von Weizsäcker, popularitu si získal až v súvislosti s demokratickými prevratmi v Európe.
[5] Z kritického hľadiska je tento pojem eufemizmus, ktorý vyvoláva asociácie s autoritárskou výchovou, ktorú však možno napriek tomu charakterizovať určitou náklonnosťou a rešpektom voči deťom. Používanie pojmu „autoritársky“ v súvislosti s diktatúrami, ktoré pošliapavajú dôstojnosť a práva jednotlivca, je dôsledkom rozšírenej *politickej korektnosti*, čo je z hľadiska obsahu zrejmé.

Keby dnes išlo len o rozdelenie globálneho bohatstva, bolo by vhodnejšie hovoriť o „globálnom severe“, hoci aj tento pojem by bol vhodný len v obmedzenej miere. V bežnom používaní však neexistuje, rovnako ako neexistuje ani „globálny východ“, ktorý by mohol slúžiť ako súhrnný pojem pre socialistické alebo komunisticky orientované štáty. V skutočnosti však nejde ani o samotné bohatstvo, ani o ideologické pozostatky z obdobia studenej vojny. V konečnom dôsledku je „globálny juh“ nešikovný pojem, ktorý má slúžiť ako protiklad k rétoricky démonizovanému Západu, a je preto čo najviac neurčitý a nejednoznačný: odkazuje na os autoritárskych štátov, ktoré síce nie sú z hľadiska zloženia v žiadnom prípade homogénne, ale bránia svoju odlišnosť od Západu a často sa snažia prezentovať ako lepšia alternatíva.[6]

Geografia a história

Ďaleko od dnešnej politizácie Západu leží jeho koncepčný pôvod predovšetkým v eurocentrickej kartografii, ktorá tiež formovala diskurz o Okcidente a Oriente. Orient – krajina vychádzajúceho slnka – je postavený do kontrastu s Okcidentom, kde slnko opäť zapadá[7] . Či Západ končí pri Atlantickom oceáne alebo – po objavení Nového sveta – v USA, môže byť vecou názoru, rovnako ako to, či sa Východ nachádza na Arabskom polostrove alebo vo vzdialenom Japonsku. Nakoniec, každý bod na Zemi má svoje vlastné individuálne, a teda relatívne referenčné body, takže hovoriť v tomto kontexte o Západe má historické konotácie.

V priebehu nedávnej histórie sa to, čo bolo kedysi geografickým kontrastom, stalo ideologickým protikladom, ktorý dnes nadobudol geopolitický význam. Príčiny a trendy sú však natoľko rôznorodé a protichodné, že pôvodný antagonizmus už dávno vstúpil do fázy, ktorá presahuje rámec konkrétnych regiónov či náboženstiev.

Dokonca aj často uvádzaný kontrast medzi náboženstvami Západu a Východu je pri podrobnejšom skúmaní oveľa nuansovanejší.[8]

Rozlíšenie medzi vedeckým Západom a neprogresívnym Východom je podobne obmedzené. V závislosti od regiónu a kultúrneho prostredia bol a je tento kontrast skutočne pozorovateľný, často s značnou ostrosťou. To však platí aj pre iné kontinenty a spoločnosti. Historicky rôzne vynálezy pochádzali z Východu, a

[6] Konkurencii podliehajú aj kľúčové politické pojmy. Napríklad čínska vláda reagovala na *„Samit za demokraciu“*, ktorý v roku 2021 otvoril americký prezident Biden, dokumentom s názvom *„Demokracia, ktorá funguje*“.

[7] Starogrécke slovo *ἕσπερος / hesperos* (večer) a latinské *vesper* (večer) sú odvodené z indoeurópskeho koreňa *wes- (večer/noc).

[8] Kresťansko-monoteistický Západ sa samozrejme dá vo všeobecnosti porovnať s prevažne hinduistickým a budhistickým Východom – v určitom historickom období a v rámci geografických hraníc. Treba však prehliadať protichodné trendy, a to jednak monoteistické prúdy v starovekom Egypte, Perzii a náboženstvách Východu, ale aj napríklad panteistické prúdy v západnom svete.

filozofické spisy sa do Európy dostali cez arabmi dobyté Španielsko, ktoré od 16. storočia prevzalo vedúcu úlohu v rozvíjajúcich sa vedách.
V tejto súvislosti nemecký sociológ Max Weber rozlišoval medzi hospodárskymi systémami Orientu a Okcidentu, pričom druhému pripisoval vysoký stupeň racionalizácie. Namiesto osobných vzťahov diktovali trhové aktivity triezve cenové výpočty – a tým sa zvýšila efektívnosť výroby. V 20. storočí úspech západných industrializovaných národov vzbudil záujem mnohých krajín, ktoré sa tiež chceli modernizovať týmto smerom, t. j. rozvíjať svoj potenciál[9] . Na druhej strane má fascinácia zdanlivo vzdialenými kultúrami Východu (a ďalej) v Európe dlhú tradíciu.
Napriek všetkým protichodným trendom a vývojom zostáva jedna vec jasná: jadrom dnešnej konfrontácie nie sú odlišné náboženské tradície, architektúry, jazyky ani zvyky. Tieto prvky síce môžu sprevádzať a ilustrovať niektoré kontrasty, ale korene siahajú oveľa hlbšie a už dávno sa odpútali od geografie. Ide o existenciálne otázky ľudstva a odpovede, ktoré poskytuje filozofia.

Filozofia a politika

Keď dnes lokalizujeme kolísku filozofie v starovekom Grécku, robíme tak s vedomím, že rôzne myšlienky a pojmy vznikali v mnohých kultúrach, možno sa o nich diskutovalo, ale možno neboli nikdy zapísané. Tieto vývojové línie sa stávajú historicky hmatateľnými len vtedy, keď cesty myslenia nekončia bez stopy, ale nachádzajú si cestu do spoločnosti a sú odovzdávané ďalej.[10] V tomto ohľade dosiahli grécki filozofi historický prelom. Spôsob, akým uvažovali o súvislostiach medzi svetom a postavením ľudstva, im navždy zabezpečil miesto v dejepisných knihách. Tu nachádzajú prírodné a humanitné vedy svoj historický počiatok, tu sa nachádza filozofický základ *globálneho Západu* a tu možno nájsť aj pôvod jeho názvu.
Grécka filozofia prekvitala v čase, keď kultúrna výmena v stredomorskom regióne v spojení s čulým obchodom s tovarom vytváralo prostredie, v ktorom mohla prebiehať slobodná diskusia o existenciálnych otázkach. Legendy, ktoré nám zanechal Homér, ležali hlboko v minulosti a odvážni myslitelia hľadali nové odpovede na staré otázky.
Prvým krokom na tejto novej ceste je vysvetlenie prírody a jej procesov. Objavujú sa prvé teórie o prvotných látkach a prvkoch, ktoré však nie je možné overiť kvôli nedostatku technického vybavenia. Nakoniec však zostáva viac než len

[9] V tomto ohľade pojem „rozvojová krajina“ spočiatku v sebe nesie nádej do budúcnosti; cieľ rozvoja sa prirodzene vzťahuje na ekonomické a politicko-filozofické ciele.
[10] Tradície filozofických koncepcií možno nájsť – nezávisle od seba – v mnohých vyspelých civilizáciách. Filozof Karl Jaspers tiež označil obdobie od približne 800 do 200 pred n. l. za „osovú dobu“, keďže kľúčové filozofické základy „vznikli počas týchto niekoľkých storočí takmer súčasne v Číne, Indii a na Západe, bez toho, aby o sebe navzájom vedeli.“ (*Pôvod a cieľ dejín*, 1949, 20).

špekulácie: základné možnosti – atómy, prvky, prvotné princípy – sa už v tejto dobe, dve a pol tisícročia pred modernou fyzikou, začínajú formulovať.
Druhý pilier gréckej filozofie sa zaoberá povahou človeka, ktorá ho ovplyvňuje ako jednotlivca, tak aj v jeho úlohe v spoločnosti. Zaoberá sa základnými otázkami poznania, správneho života a spolunažívania v spoločenstve. V najširšom zmysle teda diskusiu určujú otázky politiky[11] a etiky. Aj tu sa vyvíjajú modely, ktoré tvoria základ dnešných moderných teórií. Celkovo tak grécka filozofia poskytuje ústredný intelektuálny základ *západnej* kultúry.[12]
Ďalší nový začiatok ohlasovala éra veľkých objavov. Na konci stredoveku bol rastúci obchod – podobne ako kedysi v starovekom Grécku – spojený s rozkvetom miest, ktorých bohatstvo umožňovalo rozmach vedy a kultúry. Po celej Európe vznikali univerzity.
S nástupom prírodných vied sa čoraz viac otvárala možnosť dešifrovať zákony prírody, preskúmať neznáme regióny a nájsť nové cesty po celom svete. Začiatok výskumu čoskoro umožnil bezprecedentný pokrok vo všetkých oblastiach techniky, medicíny a výroby tovaru každodennej potreby – vývoj, ktorý pokračuje dodnes. Vedecký pokrok a jeho plody odvtedy formujú životy ľudí a stali sa charakteristickým znakom *západného* životného štýlu.
Výskum a veda sú však univerzálnym fenoménom. Hoci sa možno presadili v európsko-západnej kultúre, je predpokladateľné, že vedecký prístup k svetu v teórii aj v praxi sa jedného dňa stane samozrejmosťou na celom svete.
Vedecký pokrok a jeho plody sú však len jednou súčasťou „západnej identity“. Pre *Západ* je charakteristické chápanie ľudí ako individuálnych aktérov, ktorí majú nedotknuteľné právo na slobodu vo svojej súkromnej sfére a právo podieľať sa na politickom a spoločenskom rozhodovaní. Kým štátna moc v podstate vyplýva z vôle suveréna – ľudu –, osobná suverenita jednotlivca vyplýva z nedotknuteľnej ľudskej dôstojnosti.
Od najskorších úvah o ľudskej prirodzenosti cez grécku filozofiu a obdobie osvietenstva až po dnešné „západné“ chápanie to bola dlhá cesta s mnohými protirečeniami a prekážkami. A predsa je to práve tento obraz ľudstva, ktorý tvorí základ pre spoločnosť orientovanú na slobodu a demokraciu. V takejto spoločnosti je úlohou štátu zabezpečiť individuálne slobody každého človeka a prostredníctvom primeraných postupov zaručiť demokratický pôvod akejkoľvek politiky. Keďže zákony a predpisy sú v praxi nevyhnutné, rovnako ako súdy a orgány, „západný“ štát môže existovať iba ako ústavný štát, nie ako voľné a

[11] *Politika* sa tu chápe v širokom zmysle podľa Aristotela, ktorý opísal ľudí ako *zoon politikon* (spoločenské bytosti).
[12] K tomu sa pridávajú zásady rímskeho práva a v Európe vplyv židovsko-kresťanského náboženstva. Tieto tri faktory sa považujú za základné piliere Európy. Koniec grécko-rímskej antiky sa často spája so zatvorením Platónovej akadémie v Aténach v roku 529, pričom v tom istom čase bol na Montecassine založený prvý benediktínsky kláštor – míľnik pre kresťansky ovplyvnený európsky stredovek.

nezáväzné spoločenstvo. Jednotlivci sa musia môcť spoľahnúť na to, že ich dôstojnosť a práva budú vždy chránené.

Suverenita a suverenity: konečné odôvodnenie

Západ sa opiera o načrtnutú koncepciu ľudskej dôstojnosti a osobnej a politickej suverenity ako o filozofický koncept, ale aj ako o politický, ba dokonca geopolitický paradigmu[13] . Koncepcia ľudstva – a jej konečné odôvodnenie – určuje, aký politický, sociálny, ekonomický a kultúrny poriadok je primeraný ľudskej prirodzenosti. Môžeme si byť rovnako istí, že tento poriadok v priebehu času zvíťazí, ako si môžeme byť istí, že zvíťazí vedecký pohľad na svet, ktorý zodpovedá povahe nášho vesmíru.

Najčastejšia námietka pochádza z oblasti prírodných vied a dá sa zhrnúť takto: Keďže všetky procesy vo vesmíre prebiehajú podľa fyzikálnych zákonov, platí to aj pre všetky telá, živé bytosti a ľudí. Od srdcového tepu až po najjemnejšie procesy v mozgu je všetko čisto fyzikálnej povahy a súčasťou dlhého a zložitého reťazca príčin a následkov, podobného hodinovému mechanizmu, len v oblasti biológie. Ľudia nemajú ani jemnohmotnú dušu, ani slobodnú vôľu nad rámec prírodných zákonov, a nedá sa im pripísať ani žiadna dôstojnosť. Čo nie je prístupné vedeckému výskumu, nie je skutočné.[14]

Hoci si tento „naturalistický“ pohľad na svet získava čoraz viac stúpencov vďaka rastúcim úspechom vedy, má zásadnú chybu. Aj keď opakovane vyvoláva dojem, že ide o fyzikálnu tézu, o záver mnohých rokov výskumu, takpovediac, opak je pravdou. Otázka rozsahu fyzikálneho pohľadu na svet už nie je fyzikálnou otázkou, ale filozofickou, a preto existuje na úplne inej úrovni.

V filozofickej diskusii, na ktorú sa tu môžeme len letmo pozrieť[15] , vznikajú značné problémy pri pokuse zredukovať slobodnú vôľu a ľudské vedomie na neurónové procesy alebo preložiť etické otázky do čisto psychologických stavov. Naturalistický pohľad na ľudstvo však musí odmietnuť morálne a estetické otázky ako bezvýznamné prázdne pojmy[16] a ľudské úsilie o spravodlivosť a hľadanie zmyslu ako zložité halucinácie a projekcie mozgu, ktorý je zase mimoriadne

[13] Pojem paradigmy ako komplexného rámca pre interpretáciu a pochopenie sa v tomto prípade javí ako obzvlášť opodstatnený, pretože okrem vedecko-teoretickej roviny (z ktorej pôvodne vychádza – pozri Thomas Kuhn, 1962) sa dotýka aj existenciálnych, praktických a (geo)politických základov.

[14] David Lewis (1983, 361): *„Svet je taký, aký ho opisuje* fyzika*, a viac k tomu niet čo dodať.“* Tento postoj sa označuje viacerými názvami, ako napríklad materializmus, pozitivizmus alebo empirizmus, ale v podstate vždy vychádza z rovnakých predpokladov.

[15] Niekoľko ďalších úvah možno nájsť v samostatnom prológu k tomuto eseju.

[16] *„Tam, kde pozitivistický rozum dominuje a vylučuje všetko ostatné… tam sú vylúčené klasické zdroje poznania pre etiku a právo“* – Benedikt XVI. vo svojom prejave pred nemeckým Spolkovým snemom 22. septembra 2011.

zložitým aparátom[17] , v konečnom dôsledku determinovaným biochemickými kauzalitami, ktorý riadi organizmus. Sebavnímanie ľudí ako autonómnych bytostí preto nevyhnutne predpokladá, že okrem fyzikálnych procesov existuje transcendentná realita, ktorá poskytuje základ pre ľudského ducha, dôstojnosť a slobodu. Mimochodom, to platí aj pre fyzikálnu konštitúciu sveta, ktorej príčiny opäť nemôžu byť fyzikálne. V konečnom dôsledku nie je pôvod fyzikálneho sveta fyzikálnou teóriou, ale základnou filozofickou otázkou.

Zhrnúc to, možno povedať, že veľké existenciálne otázky ľudstva, ako ich sformuloval Kant[18] , presahujú rámec interpretácie fyziky.
Na záver treba poznamenať, že naturalistický paradigmat je vysoko protichodný k intuícii, pretože všetci ľudia, dokonca aj jeho stúpenci a zástancovia, sa v každodennom živote správajú tak, akoby prijímali etické rozhodnutia alebo sa venovali vede z vlastnej slobodnej vôle a odhaľovali tajomstvá sveta. Čím sú diskurzy zložitejšie, tým absurdnejšie sa zdá, že samotné neurologické programy určili priebeh a interakcie tohto diskurzu.
Bez toho, aby sme v tejto chvíli chceli diskutovať o konkrétnych filozofických alebo náboženských koncepciách, možno napriek tomu povedať, že určenie ľudskej dôstojnosti (a práv a povinností, ktoré z nej vyplývajú) si vyžaduje transcendentné chápanie sveta, ktoré ponecháva priestor aj pre ďalšie existenciálne otázky. „Západný pohľad na ľudstvo“ – ale nielen tento[19] – nevyhnutne predpokladá tento pohľad na ľudstvo, a tým aj na realitu ako celok.
V konečnom dôsledku nejde o otázku svojvoľnej voľby v zmysle voľného výberu z viacerých dostupných možností. V skutočnosti je k dispozícii len jedna realita a tá leží mimo ľudskej kontroly. Akákoľvek je jej povaha – a akokoľvek búrlivá môže byť debata o nej – možno s istotou povedať, že neexistuje iná možnosť, ako prijať realitu takú, aká je: Realita je najvyššia platnosť, stojí nad všetkým ostatným: Prevláda zvrchovanosť absolútna.

Množstvo narušení: medzi evolúciou a revolúciou

[17] Ani prípadná náhoda by zásadným spôsobom nezmenila takmer naprogramovaný priebeh mozgových funkcií, ale iba by ho „uvoľnila“ niekoľkými nepredvídateľnými prvkami.
[18] *„Oblasť filozofie [...] možno zredukovať na nasledujúce otázky: 1) Čo môžem vedieť? 2) Čo by som mal robiť? 3) V čo môžem dúfať? 4) Čo je človek?“* (*Kritika čistého rozumu*, B833, 1787) – V rokoch 1897/98 francúzsky maliar Paul Gauguin nazval obraz s podobnými základnými otázkami: *„Odkiaľ prichádzame? Kto sme? Kam smerujeme?“*
[19] Ideológie a vedy, ktoré hovoria o aktívnom poznávaní nových vecí, o solidarite či hodnotách, o etike a estetike, tiež poukazujú na transcendentné súvislosti. Pre nich, rovnako ako pre mnohých predstaviteľov západného životného štýlu, je táto súvislosť väčšinou neznáma alebo sa zdá irelevantná. V skutočnosti by sa inak jednotlivec stratil v predurčenom reťazci udalostí a údajný duch by sa vytratil v neustálom prúde psychologických ilúzií. To by zredukovalo tvrdenia vedy na absurditu a degradovalo ľudí na smiešne bábky.

Na prvý pohľad sa vyššie načrtnutý koncept Západu javí ako nejasne konštruovaný model spoločnosti, ktorý vychádza skôr z oblasti politických a náboženských utópií než zo skutočnosti. Jadrom kritiky je preto nasledujúca otázka: ak je načrtnutý koncept ľudských bytostí s dôstojnosťou, právami a suverenitou *skutočne – v realite* – v súlade s ich povahou a ak je z toho vyplývajúci slobodný spoločenský poriadok teda vhodným konceptom, prečo sa v priebehu dejín nepresadil sám od seba, ale namiesto toho tak často bojuje o prežitie?
Na prvý pohľad sa táto námietka zdá oprávnená; v skutočnosti sa to javí ako zrejmé, keď sa pozrieme na históriu aj na súčasnosť. Kým cesta vedy bola relatívne priama, ovplyvňovaná náboženstvom a politikou len sporadicky, hľadanie životaschopnej formy spoločnosti sa javí ako premenlivé a miestami dezorientované. Prečo je táto cesta taká kamenistá?
Odpoveď spočíva v rôznych medzerách, prekážkach, pretrvávajúcich javoch a protichodných trendoch, ktoré možno vo všeobecnosti zhrnúť ako narušenia. Tieto javy majú rôzne priestorovo-časové, sociálne a kultúrne rozmery a môžu sa navzájom posilňovať.

- Dočasné narušenia: Hoci počiatky liberálneho ústavného štátu možno nájsť vo všetkých kultúrach, vývoj takéhoto štátu je – napriek skorým pokusom, napríklad v starovekom Grécku – pomerne moderným javom, ktorý nemal širokú podporu medzi obyvateľstvom. Až v 19. a 20. storočí, keď občania objavili svoju vlastnú moc a suverenitu, sa myšlienka ľudských práv a demokracie začala presadzovať – so známymi prekážkami a neúspechmi.

- Priestorové narušenia: Kým sa západné hodnoty dokázali presadiť v jednej časti sveta, tradičné systémy si inde zachovali svoj status. Môže to byť spôsobené nedostatkom uvedomenia si vlastnej suverenity, takže možno hovoriť o nedostatku osvietenosti, pokiaľ ide o vlastnú zrelosť. Zároveň je tento prirodzený vývoj spomaľovaný politickými alebo náboženskými silami.

- Chronologické narušenia: Hoci uvedomenie si vlastnej suverenity je podstatnou súčasťou ľudskej existencie, v dejinách sa opakovane objavovali reštauračné a reakčné hnutia, ktoré spochybň ne hodnoty, ktoré boli kedysi tak namáhavo dosiahnuté. Aj keď západné hodnoty – a prosperita, ktorá ich sprevádza – nadobudli globálnu príťažlivosť, historický vývoj nie je v žiadnom prípade automatický.

Najvýznamnejším doterajším úpadkom bolo obdobie fašizmu v Európe, najmä národného socializmu v Nemecku.[20]

- Osobné narušenia: Príklon k liberálnym demokraciám môže na rôznych úrovniach slabnúť a premeniť sa na opak, a to tak medzi bežnými občanmi, ako aj medzi politickými vodcami. Aj nespokojnosť so sociálnym, ekonomickým alebo politickým vývojom môže viesť k opusteniu tých najzákladnejších pilierov ľudského spolunažívania, čo je vždy sprevádzané nebezpečenstvom všeobecného spoločenského úpadku.

- Kultúrne narušenia: Pohľad na spoločnosti, ktoré sa považujú za slobodné a demokratické, ukazuje, že aj v rámci národných hraníc existujú rozdielne názory na to, ktoré základné hodnoty by mali tvoriť základ štátu. Nejde tu o jednotlivé zákony a politické smery, o ktorých sa potom rozhoduje v demokratickom procese, ale o zásadné otázky etiky, politiky, náboženstva a kultúry. Aj medzi jednotlivými krajinami existujú viac či menej výrazné rozdiely v chápaní demokracie a slobody.[21]

- Strategické rozpory: Obrana slobodného sveta pred expanzívnymi a autoritárskymi silami a zabezpečenie vlastnej existencie – vojenské základne, suroviny, spojenci – opakovane vedie k strategickým spojenectvám so štátmi, ktorých vnútorné zriadenie je v rozpore s vlastnými hodnotami. Morálne dilema je zrejmá a môže viesť k nebezpečnej ľahostajnosti medzi občanmi aj politikmi.[22] To môže vytvárať dojem rovnosti a legitímneho trvalého spolunažívania.

Ak chápeme objavovanie a realizáciu liberálnych a demokratických princípov založených na právnom štáte ako postupný vývoj s rôznymi predpokladmi v jednotlivých kultúrach, potom musíme takéto rozdiely očakávať už od začiatku.

[20] Sociológ Jürgen Habermas opisuje demokratickú transformáciu, ktorá začala v povojnovom Nemecku, ako *„hospodársky a politický, a neskôr do istej miery aj kultúrny proces, ktorý [sa stane] nezvratným až vtedy, keď kultúrna westernizácia prenikne do mentalite celého obyvateľstva“* (v rozhovore s Barbarou Freitagovou v júli 1989).

[21] Samozrejme, skutočné chápanie osobnej dôstojnosti a slobody v spoločnosti sa neodzrkadľuje v dospelých stredného veku s priemernými príjmami, ktorí majú obe nohy pevne na zemi. Skutočné hodnoty sa skôr odzrkadľujú v postavení mladých ľudí, seniorov a sociálne znevýhodnených skupín, ako aj v podmienkach vo väzniciach, armáde a iných inštitúciách a orgánoch, ktoré môžu ovplyvňovať osobnú suverenitu.

[22] Strategický princíp *„nepriateľ môjho nepriateľa je môj priateľ“*, ktorý je známy už tisícročia, môže byť strategicky opodstatnený v existenciálnych núdzových situáciách, nemôže však nahradiť etické základy (mocenských) politických rozhodnutí.

Hoci sa v priebehu dejín opakovali revolučné hnutia smerujúce od diktatúr k demokraciám, historický proces má napriek tomu evolučný charakter.

Geopolitika a vízia

Za predpokladu, že vyššie načrtnutý koncept ľudskosti v rámci svetonázoru otvoreného transcendencii skutočne zodpovedá realite, možno predpokladať, že napriek možným prekážkam a z dlhodobého hľadiska sa myšlienka liberálneho a demokratického štátu v priebehu dejín presadí. Toto pozorovanie bolo možné urobiť už v 20. storočí, keď sa ukázalo, že dôstojnosť a sloboda jednotlivca nevychádzali len z filozofického konceptu, ale zodpovedali vedomiu mnohých ľudí vo všetkých častiach sveta.[23] V skutočnosti sa v 90. rokoch 20. storočia začali mnohé demokratické procesy a mierové iniciatívy, čo viedlo niektorých výskumníkov k predpokladu vzniku „globálnej domácej politiky“[24] , ktorá by postupne riešila medzinárodné konflikty.
Z geopolitického hľadiska však obraz spoločenstva štátov, ktoré sa teraz vlastným tempom a za vlastných podmienok posúvajú smerom k demokratickému spoločenstvu, nahradila opačná realita. Vedľa štátov „slobodného sveta“[25] totiž existuje a vždy existovalo množstvo diktátorských režimov, ktorých hlavným cieľom je udržať si moc alebo presadiť politickú či náboženskú ideológiu a ktoré sa, ak je to potrebné, zjednotené, stavajú proti západnému svetu. Možno v tajnosti tušia, že skôr či neskôr sa objaví – a v skutočnosti sa musí objaviť – cesta k slobode, no bránia sa tomuto poznaniu a dôsledkom, ktoré z neho vyplývajú. V konečnom dôsledku sa bránia realite, ktorej sa nedá brániť.

Protikladné princípy: „Dva svety“

Na medzinárodnej politickej scéne[26] existuje významný konflikt medzi autoritárskymi a slobodnými štátmi, ktorý má v podstate asymetrický charakter. Príčina spočíva v protichodných pohľadoch na spoločenské spolunažívanie.
V demokratickom svete štát existuje v záujme svojich občanov. Jeho jedinou opodstatnenosťou je umožniť ľuďom žiť dôstojne a v čo najväčšej miere zabrániť akýmkoľvek zásahom do ich suverénneho spôsobu života. Vo slobodnej spoločnosti musí štát zdôvodňovať svoje konanie a preukázať, že prísnejšie

[23] Filozof Francis Fukuyama hovoril o „konci dejín“ už v roku 1989, keď ľudia po celom svete požadovali svoje práva a suverenitu a ukázalo sa, že ide o univerzálny nárok.
[24] Pozri poznámku pod čiarou č. 4.
[25] Tento alternatívny termín má tiež historický náboj – už od konfliktu medzi Východom a Západom.
[26] Tento metaforický termín vyvoláva asociácie s divadelnou hrou, tie však pôsobia cynicky, keďže milióny ľudí prichádzajú o život a dôstojnosť a mnoho miliárd je politicky, sociálne a ekonomicky postihnutých. K ničeniu zdrojov dochádza v globálnom meradle a v konečnom dôsledku zanecháva stopy prakticky na každom na tejto planéte.

obmedzenia sú nevyhnutné a nemajú alternatívu. Nie je to občan, kto musí zdôvodňovať svoju slobodu, ale štát, ktorý musí zdôvodňovať svoje zásahy.
V autoritárskych a totalitných štátoch je tento princíp obrátený: štát a jeho politické vedenie sú suverénne, či už z náboženských, politicko-ideologických alebo osobných dôvodov. Jedinec, pokiaľ sa o ňom ešte dá hovoriť, je vo všetkých ohľadoch podriadený tejto štátnej nutnosti. Samozrejme, existujú postupné rozdiely: „mierne" diktatúry môžu nechať hospodárske a spoločenské aktivity na pokoji a prenasledovať len politickú kritiku, zatiaľ čo totalitné režimy chcú svojvoľne kontrolovať myšlienky ľudí a ich samotnú existenciu. Nakoniec je však jednotlivec bezmocný voči vládnucemu režimu; nemôže si nárokovať ani práva, ani dôstojnosť, jeho sloboda konania mu je udelená zhora a môže byť kedykoľvek obmedzená alebo zrušená. Existenciálne riziko sprevádza celý ich život a deformuje spoločenské spolunažívanie – a niekedy aj jednotlivé osobnosti – až do najmenších detailov. Raison d'état – prežitie režimu – dominuje a ovplyvňuje všetky oblasti ľudskej existencie.[27]

Medzinárodná úroveň

Táto priorita autoritárskych štátov sa odráža aj na medzinárodnej úrovni: všetko úsilie smeruje k zabezpečeniu existencie a moci vládnuceho režimu a všetky ostatné politické či ideologické ciele sú tomuto úsiliu podriadené. Keďže prvoradý význam udržania moci už sám o sebe znamená, že ľudské práva a ekologické či kultúrne hodnoty sú vnútroštátne obmedzované, ignorované alebo potláčané, tieto hodnoty nemajú žiadny význam ani pre medzinárodné vzťahy diktatúry – s výnimkou ich využitia ako propagandy v boji proti skutočným alebo domnelým hrozbám pre režim.
Bezprostredné nebezpečenstvo pre autoritárske systémy pochádza od ich rovnocenných partnerov: keďže nerespektujú ani suverenitu svojich občanov, ani suverenitu iných štátov, neexistujú žiadne záväzné pravidlá upravujúce vzájomné vzťahy: platí princíp sily – násilie smerujúce navonok je vždy zamerané na zabezpečenie existencie režimu. Na medzinárodnej úrovni prevláda zákon džungle – na prežitie je potrebná vojenská sila. V atmosfére nedôvery sú spojenectvá často neisté a vlastná existencia je neustále ohrozená.
Základným – vnútorným – nebezpečenstvom pre represívne režimy sú ich vlastní občania, ktorí by sa mohli postaviť proti útlaku a požadovať svoje individuálne a politické práva. Hoci demokratické štáty v zásade podporujú utláčané národy a na medzinárodnej úrovni bránia ich práva, svoje aktivity zvyčajne obmedzujú na prejavy solidarity a prijímanie rezolúcií. Aktívnu pomoc, ktorá by zahŕňala aj silový zásah, možno očakávať len v mimoriadne výnimočných prípadoch.

[27] V skutočnosti sa tieto pojmy vzťahujú na pracovné a vyhladzovacie tábory, mučiarne, útlak a zverstvá nepredstaviteľných rozmerov: sú to najhlbšie existenciálne priepasti.

Zatiaľ čo slobodný svet môže vytvárať aliancie na ochranu pred vojenskými útokmi diktatúr, možnosti poskytnúť pomoc utláčaným národom zostávajú obmedzené. Demokratické štáty sa vo všeobecnosti vyhýbajú použitiu vojenskej sily alebo politického tlaku, pretože sa spoliehajú na rokovania, porozumenie a dobrú vôľu. Navyše vždy existuje riziko, že zahraničná intervencia narazí na skepticizmus obyvateľstva, čo donúti politických rozhodovateľov stiahnuť svoju podporu. S každými novými voľbami existuje možnosť, že sa politická nálada zmení a dokonca aj historické spojenectvá sa skončia.
Otvorenosť voči zmenám a závislosť politického vedenia od vôle suverénnych občanov je ústrednou charakteristikou slobodných spoločností. Zároveň táto transparentnosť a otvorenosť predstavujú slabé miesto pre os autoritárskych štátov.
Preto sa snažia manipulovať verejnú mienku a volebné správanie prostredníctvom politickej propagandy na všetkých úrovniach a ohrozovať príslušné spoločnosti prostredníctvom riadených kríz. Prostredky siahajú od úmyselného šírenia falošných informácií cez vytváranie migračného tlaku na vonkajších hraniciach až po vojenské provokácie a útoky. K tomu sa pridáva neustály tlak na jednotlivých občanov a organizácie, ktoré sa stavajú proti autoritárskej osi, čím sa z nich stávajú terče mediálneho alebo fyzického násilia. Konečným cieľom je destabilizovať demokratické štáty prostredníctvom širokej škály akcií na všetkých úrovniach, a tým ich odradiť od ich záväzku zachovávať a presadzovať globálnu slobodu.
Dokonca aj medzi politikmi je povedomie o týchto faktoroch moci a vplyvu pomerne obmedzené. Viera v túžbu autoritárskych štátov po mierovom spolunažívaní a ich potenciálnom demokratickom rozvoji je lákavejšia než nemilosrdná analýza politickej situácie.[28] Okrem toho sú zásady slobodného sveta – *globálneho Západu* – opakovane nesprávne chápané a oslabované.

Axiómy Západu

Na rozdiel od sekulárnych a náboženských ideológií sa Západ vyznačuje určitou mierou zdržanlivosti: chýbajú mu eschatologické paradigmy, scenáre hospodárskeho plánovania a utopické spoločenské modely. Sľub života v slobode

[28] Odkaz na údajné „mierové spolunažívanie“ počas studenej vojny je zavádzajúci, a to nielen vzhľadom na konflikty, ktoré sa v tom istom čase odohrávali. Hoci jadrová patová situácia medzi superveľmocami znemožňovala priamu vojenskú konfrontáciu, skutočne mierové spolunažívanie bolo možné až po zmenách v Sovietskom zväze a prevrate vo východnej Európe. Takéto nútené spolunažívanie môže byť preto len dočasné, rovnako dočasné ako nútené vnútorné spolunažívanie medzi diktátorskou vládou a jej utláčanými občanmi.

a dôstojnosti sa zdá byť prakticky bez obsahu. V skutočnosti ide o niekoľko základných aspektov a štruktúr[29] . Sloboda Západu má tiež axiomatický rozmer:

1. Suverenita absolútna: otvorený transcendentný základ

Tento pohľad na realitu je nevyhnutným základom pre pochopenie ľudskej prirodzenosti a politických a vedeckých činností. Iba na tomto základe je možné diskutovať o ďalších existenciálnych aspektoch s rôznymi ideologickými a náboženskými odkazmi. Slobodná a otvorená diskusia bez ideologických obmedzení je podstatným jadrom Západu.

2. Suverenita jednotlivca: právo utvárať si vlastný život

Ľudská prirodzenosť a dôstojnosť vychádzajú z transcendentného chápania reality. Z tohto pohľadu na ľudstvo vyplývajú základné ľudské práva, ktoré jednotlivcom zaručujú suverénne právo utvárať si vlastný život. Toto existenciálne jadro ľudskej existencie je v podstate nesporné: suverenita jednotlivca je nedotknuteľná, a to aj v rámci demokratických rozhodnutí.

3. Suverenita ľudu: Spoločnosť rozhoduje sama o svojich vlastných záležitostiach

Politické predpisy spoločenstva musia mať demokratický pôvod, t. j. musia vychádzať z volieb a referend. Vývoj spoločnosti je v zásade otvorený. Suverenita ľudu odráža suverenitu jednotlivca na štátnej úrovni – obe suverenity sú vzájomne závislé: rovnako ako sa individuálna sloboda prejavuje v politickej participácii, demokracia je založená na politicky zrelých – a teda aj slobodných – občanoch.

4. Solidarita prostredníctvom hodnôt namiesto organizácie záujmov

Na rozdiel od autoritárskych štátov, ktoré sa zjednotili na základe subjektívnych záujmov, ktoré môžu byť protichodné a premenlivé, intelektuálny základ Západu spočíva na transcendentnom koncepte, v ktorom hodnoty a dôstojnosť nie sú predmetom vyjednávania, ale sú zakotvené v hlbšej objektívnej realite a preto skutočne platia. Na medzinárodnej úrovni musí tento filozofický kontrast viesť k solidarite medzi západnými národmi, ktorá sa nikdy nespochybňuje, ani tvárou v tvár najsilnejším politickým rozdielom. To zahŕňa aj spoločný postoj proti autoritárskej expanzii.

[29] Toto sa netýka byrokracie, ktorá je v slobodnom ústavnom štáte úplne predstaviteľná so všetkými jej výhodami a nevýhodami, ale skôr vzdania sa ideologického „programovania“ ľudských bytostí.

5. Geopolitická vízia: Univerzálny Západ

Projekt globálneho Západu je univerzálny projekt, ktorý môže eticky ospravedlniť koexistenciu s autoritárskymi štátmi iba prechodne. Ak niekto akceptuje platnosť univerzálnej ľudskej dôstojnosti a práv ako základu všetkých spoločností, potom ich ignorovanie je zlo, ktoré treba prekonať. Autoritárske systémy sú *už zo svojej podstaty* neschopné trvalo existovať, a preto majú iba obmedzenú existenciu, čo je dôvodom, prečo je univerzálny Západ vnútornou záležitosťou Západu[30] , ktorú nemožno oddeliť od jeho podstaty.
V dôsledku chýbajúcej demokratickej zodpovednosti voči ľudu – v konečnom dôsledku kvôli ich rozporu s filozofickým základom reality – *majú autoritárske vlády v najlepšom prípade obmedzenú suverenitu kvôli tomuto nedostatku reciprocity.*[31]
Skutočná realpolitika, t. j. politický postoj, ktorý vždy vníma *ľudskú situáciu* ako základ konania popri geostrategických podmienkach, nesmie nikdy zabúdať na tieto súvislosti. Môže sa preto rozvíjať iba na základe princípov, ktoré sú tu prezentované ako axiómy Západu, nech už sa v diaľkej budúcnosti budú nazývať akokoľvek.

Epilóg: Tri zásady pre nadchádzajúce štvrťstoročie

Po nádejných počiatočných rokoch po skončení konfliktu medzi Východom a Západom, ktoré vrhli aspoň predbežné svetlo prakticky na každý kút sveta, sa medzinárodná situácia od prelomu tisícročia v mnohých regiónoch zatemnila.
Na medzinárodnej úrovni sa systémový konflikt minulého storočia vrátil v modifikovanej podobe: os represívnych režimov, spojená so sieťou autoritárskych alebo ľahostajných štátov, si stanovila za cieľ vytvoriť protipohyb voči slobodnému svetu a postupne ho vytlačiť.
Tvárou v tvár tejto historickej výzve globálny Západ dlho sledoval obrannú stratégiu a ignoroval rastúce nebezpečenstvo autoritárskej vlny: vojensky, politicky aj z hľadiska svojich filozofických základov. Tento úpadok má dve stránky: na jednej strane sa v niekoľkých štátoch objavujú autoritárske tendencie a na druhej strane je vážne ohrozená vzájomná spolupráca – vrátane vojenskej solidarity.

[30] Na rozdiel od globalizácie v oblasti ekonomiky a komunikačných technológií v 90. rokoch 20. storočia sme teraz svedkami globalizácie ľudskej dôstojnosti v kontexte filozoficky podloženého svetonázoru. V žiadnom prípade nejde o jednotnú kultúru, za ktorou by musela zmiznúť etnická rozmanitosť ľudstva.
[31] Vo výnimočných situáciách, ako je zvrhnutie diktatúry, môže legitimita vlády dočasne vzniknúť mimo demokratických procesov. V každom prípade a za každých okolností však musí mať najvyššiu prioritu suverenita jednotlivca.

V tejto historickej skúške je potrebný zásadný návrat k základom liberálneho hnutia, ale ešte viac je potrebná dôvera v to, že slobodná spoločnosť ohrozená represívnym agresorom sa nevzdá bez boja. Sila slobody má svoje korene mimo politickej manipulácie a vojenskej represie: história ukázala a ukáže, že nakoniec zvíťazí a presadí sa. Pojem „slobodný svet" jedného dňa zmizne, ale nie preto, že by ho autoritárske systémy potlačili, ale preto, že jeho nevyhnutný protipól, represívna vlna, snáď v nie príliš vzdialenej budúcnosti ustúpi.

Výzvy pre nadchádzajúce desaťročia možno zhrnúť do troch základných zásad

1. Návrat k filozofickým základom ľudskej slobody a dôstojnosti a ich politickým dôsledkom

Filozofickú správnosť 20. storočia v mnohých prípadoch nahradil nezáujem a relativizmus. Vzhľadom na ohromnú rozmanitosť názorov prakticky na každý aspekt života sa aj bežné každodenné politické otázky často stávajú obrovskými výzvami. Preto sa dnes hľadanie základov slobodného sveta javí o to márnejšie, lebo sa dotýka filozofických či teologických aspektov, ktoré možno tolerovať, ale o ktorých by sa rozhodne nemalo diskutovať. Keďže táto skleslosť nevyhnutne vedie k strate perspektívy a tým k kríze zmyslu, práve tu musíme začať.
Dôstojnosť jednotlivca ako východiskový bod pre každú slobodnú existenciu jednotlivca i štátu nevyhnutne predpokladá transcendentné chápanie reality. Tento základ musí – aspoň vo svojich kľúčových aspektoch a dôsledkoch – byť umiestnený do stredu politického konania a do určitej miery aj do vedomia ľudí, ktorí z neho v konečnom dôsledku čerpajú svoju existenciu.

2. Geostrategická orientácia a vzájomná bezpečnosť slobodného sveta ako odpoveď na neistoty v rámci jeho spoločenstva

V liberálnych demokraciách prirodzene existuje riziko, že sa niektorá krajina *politicky* alebo *vojensky* stiahne zo spojenectva slobodného sveta alebo ho spochybní. Takýmto zvratom je potrebné predchádzať a preventívne im čeliť na všetkých úrovniach.
Ľudia ako suverénni občania môžu kedykoľvek hlasovať za výsledky, ktoré oslabujú existujúcu alianciu hodnôt. *Jednotlivé demokracie* by však mali byť inštitucionálne chránené pred vlastným zrušením . Žiaduca by bola ešte väčšia ochrana v rámci aliancie štátov.
Slobodný svet ako spojenectvo hodnôt sa musí na oplátku vyzbrojiť proti bezpečnostnému riziku, ktoré by vzniklo, keby zmizol jeden ústredný a/alebo niekoľko menších garantov bezpečnosti. Okrem geostrategicky relevantnej národnej rezervy to vyžaduje aj bezpečnostnú architektúru, ktorá je čo

najodolnejšia a imúnna voči samostatným snahám jednotlivých štátov a ktorá je schopná v čo najväčšej miere odradiť útoky autoritárskej siete.

3. Dôsledný a trvalý záväzok voči slobodnému svetu na medzinárodnej úrovni, s vedomím historického víťazstva slobody

Cieľom vzájomnej bezpečnosti nie je len ochrana suverenity jednotlivých štátov v úzkom zmysle *národného záujmu*, ale aj zachovanie historických úspechov slobodného sveta – pokiaľ možno bez prekážok – a realizácia univerzálneho nároku na základné ľudské práva. Obrana globálneho Západu je preto v konečnom dôsledku vždy v morálne oprávnenom národnom záujme.[32]
Štáty globálneho Západu by preto mali dôsledne rozširovať a zabezpečovať slobodný demokratický poriadok vo svojich vlastných krajinách, aby nedôveryhodnosťou nediskreditovali myšlienku slobody.
Voči vonkajšiemu svetu musia jasne a jednoznačne preukázať svoj odpor voči autoritárskemu paradigmatu. Na filozofickej úrovni je existencia diktatúr urážkou absolútna[33] . Ich vláda a ich úspechy sú relatívne, ich ideológia, pokiaľ je hmatateľná, je *falošnou filozofiou*, ktorej dlhodobý osud je vopred určený: skončí v úplnej ničote. Všetka sláva ich vládcov sa jedného dňa v tvári pravdy premení na prach – s výnimkou tých vodcov, ktorí sa odvážia zmeniť kurz.

Uvedené zásady nie sú utopickým ani fundamentalistickým programom, ani neodmietajú diplomaciu, geostratégiu a *realpolitiku*[34] . Vyzývajú najprv k dôslednému a nie len polovičatému návratu k tradícii a potom k ochrane pred neistotami, ktoré sa v 21. storočí stávajú čoraz zreteľnejšími. Skutočnosť, že konečným cieľom je univerzálnosť ľudských práv – a nič iné, čo by znamenalo slobodný svet pre všetkých alebo *univerzálny Západ* – by sa už nemala spochybňovať s ohľadom na deklarácie ľudských práv z posledných troch storočí.[35]

---

[32] Politika založená na ľudských právach a základných hodnotách nemôže zatvárať oči pred hladom, utrpením a útlakom, ani nemôže tvrdiť, že riešenie konfliktov nie je v „národnom záujme“. Ako v praxi vyzerajú vlastné možnosti konania, je samozrejme úplne iná vec.
[33] Je ťažké nájsť výstižnejší spôsob, ako opísať nereálnosť režimov, ktoré sa nachádzajú v stave zásadnej teoretickej a praktickej dezorientácie.
[34] Realpolitika sa tu nechápe ako oportunistické politické manévrovanie, ale ako komplexný politický štýl, ktorý si uvedomuje realitu – vrátane transcendentnej – a jej dôsledky.
[35] Všeobecná deklarácia ľudských práv z roku 1948 hovorí o ľudskej dôstojnosti, zatiaľ čo jej americké a francúzske predchodkyne hovoria o nezrušiteľných právach, z ktorých každé implikuje nepozitivistický základ.

© Výskumný projekt 20. storočia – Filozofia globálneho Západu

Ďalšie informácie a kontakt:

Výskumný projekt 20. storočia
www.20th-century.net

Filozofia globálneho Západu
www.theglobalwest.com

✉ www.steff.international/CONTACT/

- Verzia 1 / 2026 -